

Ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Γλῶσσα στὴν Ἑλληνικὴ Ἐκπαίδευση:

Ἀποτιμήσεις καὶ προοπτικὲς

Γ. Ξανθάκη-Καραμάνου

Καθηγήτρια Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας Πανεπιστημίου
Πελοποννήσου

(Ακαδημία Ἀθηνῶν, 4-3-2013)

Τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα σηματοδοτοῦν δύο κεντρικὰ γνωρίσματα: Ο ΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ, ἡ λογικὴ δομὴ καὶ ἡ εὐρυθμία.

Ἡ Ἑλληνικὴ συνιστᾶ ἓνα ἐξαιρετικὰ πολυδύναμο λόγο, φορέα θεμελιωδῶν γραμματειακῶν εἰδῶν καὶ διαχρονικῶν ἀξιῶν, ποὺ βρίσκονται σὲ συνεχῆ διαλεκτικὴ σχέση μὲ ὅλες τὶς περιόδους τῆς ἀνθρώπινης πνευματικῆς δημιουργίας. Ὁ ἑλληνικὸς λόγος δημιούργησε τὸ ἔπος, τὸν λυρισμό, τὴν δραματικὴ ποίηση, τὴν ἱστοριογραφία, τὴν φιλοσοφία, ἀνέπτυξε τὴν ἔννοια τοῦ δικαίου, τῆς ἰσονομίας καὶ τῆς ἰσηγορίας, τῆς αὐτοσυνειδησίας, τῆς ἀξιοπρέπειας, τῶν ἀτομικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων, τῆς δημοκρατίας· ἔπλασε τὶς πρωταρχικὲς αἰσθητικὲς καὶ νοητικὲς ἀξίες τοῦ κάλλους, τῆς ἀρμονίας, τοῦ μέτρου, τῆς πειθαρχίας τῆς σκέψης, τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τῶν γνωστικῶν μέσων, μὲ τὰ ὁποῖα κατανοεῖται ἡ πραγματικότητα καὶ μετατρέπεται σὲ γνώση. Μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Γλῶσσα οἱ ἠθικὲς, κοινωνικὲς καὶ πολιτικὲς ἰδέες διαμορφώθηκαν μὲ ἐπίκεντρο ὄχι τὴν Ὑλῆ, ἀλλὰ τὸν ἌΝΘΡΩΠΟ, σφραγίσθηκαν μὲ τὴν ἀντοχὴ τῆς ὑπερ-ιστορικότητας, τῆς οἰκουμενικότητας καὶ τῆς διαρκοῦς ἐπικαιρότητας, καὶ ἀποτέλεσαν τὶς διαχρονικὲς ἀνθρωπιστικὲς σπουδές.

Παραλλήλως, ἡ Ἑλληνικὴ, πλούσια σὲ λεξιλόγιο, πλαστικότητα, πειθαρχία καὶ διαύγεια λόγου, ἦταν ὁ κύριος συντελεστὴς τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς κυριαρχίας στὴν οἰκουμένη μετὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου - «καὶ τὴν ἑλληνικὴ ὡς τὴν Βακτριανὴ τὴν πῆγαμε ὡς τὶς Ἰνδίες», ἔγραψε ὁ

μεγάλος Άλεξανδρινός ποιητής, Κωνσταντίνος Καβάφης. Ή παιδεία, ή ήθικα και πνευματικά ολοκλήρωση τής προσωπικότητας προκύπτει πάντα από τον διάλογο του ανθρώπου με τὰ άθάνατα έργα του λόγου τής έλληνικής αρχαιότητας. Στέρεη άπάντηση στους προβληματισμούς του βρίσκει ο σύγχρονος άνθρωπος στα σαφή νοήματα των αρχαίων έλληνικών κειμένων.

Ή γλώσσα μας, ο ισχυρότερος συνδετικός ιστός των παραδόσεων και του πολιτισμού μας, συμβάλλει καθοριστικά στην διαμόρφωση τής ιστορικής και έθνικής μας συνειδήσεως, έτσι ώστε «μέγιστον μέλημα» να άποτελή ή διαφύλαξη τής γλωσσικής μας κληρονομιάς, ή ουσιαστική γνώση και ή όρθή χρήση του πολυδύναμου γλωσσικού μας όργάνου. Για να έπιτευχθή όμως ο πρωταρχικός αυτός πνευματικός στόχος, μία όδος ύπάρχει: ή έξασφάλιση και ή διασφάλιση ποιοτικής και ολοκληρωμένης γλωσσικής παιδείας, που άποτελεί θέμα έθνικό και άναφαίρετο δημοκρατικό δικαίωμα κάθε Έλληνα πολίτη. Ή ολοκληρωμένη όμως γνώση μιās γλώσσας άπαιτητικής, διανοητικής και αίσθητικής, όπως ή γλώσσα μας, προϋποθέτει διδασκαλία τής αρχαίας, τής μεσαιωνικής και τής νέας έλληνικής, από τον Όμηρο και τον Πλάτωνα έως τὰ πατερικά κείμενα, τον Κάλβο, τον Σολωμό, τον Παπαδιαμάντη και τον Έλύτη. Προϋποθέτει τήν συνειδητοποίηση των άρρήκτων σχέσεων στο τυπικό και στην σημασία ανάμεσα στις παλαιότερες αυτές μορφές τής γλώσσας μας και στην σημερινή. Άβιαστο έπακόλουθο αυτής τής διαχρονικής γλωσσικής θεώρησης είναι ή διαπίστωση τής ένότητας τής έλληνικής γλώσσας και του έλληνικού πνεύματος στην ιστορική τους διαδρομή. Είναι άδιαμφισβήτητο γεγονός έτσι πως ή ποιοτική γλωσσική παιδεία έξαρτάται κυρίως από τήν εκπαίδευση.

Είναι πανθομολογούμενο ότι ή Κλασική Παιδεία, τής όποίας φορέας είναι ή αρχαία έλληνική γλώσσα, μεταπολεμικά και σε διεθνές επίπεδο διέρχεται κρίση, ή όποία συνυφαίνεται στο πλαίσιο τής παγκοσμιοποίησης και έδράζεται στην αντίληψη του χρησιμοθηρικού όρθολογισμού, στην

εύδαιμονιστική επιδίωξη για την καλύτερη δυνατή οικονομική εκμετάλλευση των επιστημονικών γνώσεων με στόχο την επαγγελματική αποκατάσταση και μόνον και με αντίστοιχη σταθερή εξασθένηση της ευρύτερης πνευματικής καλλιέργειας. Ο ολοκληρωμένης παιδείας πολίτης του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα αντικαταστάθηκε σταδιακά από τον απόλυτα ειδικό, του οποίου στόχος δεν είναι πια η ευρύτερη μόρφωση, αλλά η αποδοτική και αποτελεσματική εφαρμογή των εξειδικευμένων του γνώσεων, σε ένα πλαίσιο συνεχώς έντεινόμενου ανταγωνισμού μεταξύ θετικών και ανθρωπιστικών επιστημών, ενός ανταγωνισμού, ο οποίος έχει βεβαίως αποβεί εις βάρος των δευτέρων.

Παρά την κρίση, η Ένωμένη Εύρώπη, η Άμερική και η Αύστραλία τα τελευταία χρόνια παίρνουν θαρραλέα μέτρα υπέρ της αναβαθμίσεως της Έλληνικής Γλώσσας και της Κλασικής Παιδείας: Επιδιώκουν να ενισχύσουν τον πολιτισμό τους διατηρώντας και πολλές έδρες Αρχαίας Έλληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στα πανεπιστήμιά τους, αλλά διατηρώντας παραλλήλως και τα Κλασικά Λύκεια. Για παράδειγμα στην Ίταλία, Ίσπανία, Γαλλία και Κροατία σήμερα υπάρχουν πολλά Κλασικά Λύκεια, όταν στην Ελλάδα, την χώρα που γέννησε τον ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟ, δεν λειτουργεί πια ούτε ένα.

Τα έλληνικά στην διαχρονία τους δεν διδάσκονται μόνο στους αποδήμους των Η.Π.Α., του Καναδά, της Γερμανίας και της Αύστραλίας, αλλά και ως γλώσσα έπιλογής στους γηγενείς Άμερικανούς, Αύστραλους και Εύρωπαίους. Διδάσκονται ιδιαίτερος τα Α.Ε. και σε χώρες με έντελως διαφορετικό τρόπο γραφής. Νιώθει κάθε Έλληνας υπερηφάνεια να άκούη, για παράδειγμα, νεαρούς Κινέζους να άπαγγέλλουν Όμηρο και Αίσχύλο.

Πριν άπό λίγο καιρό δημοσιεύθηκε στον ήμερήσιο τύπο με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Τά άρχαία έλληνικά κατακτούν την Γερμανία», ή πολυ ένθαρρυντική πληροφορία ότι οι κλασικές γλώσσες, Αρχαία Έλληνικά και Λατινικά, γνωρίζουν ιδιαίτερη άνθιση στην Γερμανία, έφ' όσον ό

ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, ποὺ τὰ διδάσκονται, αὐξάνεται κάθε χρόνο μὲ βάση στοιχεῖα τῆς ἔγκριτης ἐβδομαδιαίας πολιτικῆς ἐπιθεώρησης DER SPIEGEL. Εἶναι γνωστὸν ἐπίσης ὅτι στὴν Μ. Βρετανία θεσμοθετήθηκε πιλοτικὰ μὲ ἐπιτυχία ἡ διδασκαλία τῆς Α.Ε. Γλώσσας σὲ μαθητὲς ἀπὸ 10 ἐτῶν καὶ ἄνω. Καὶ ἐνῶ στὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας τοῦ '80 πολλὲς διδακτικὲς ὥρες εἶχαν περικοπῆ, σήμερα πολλὰ σχολεῖα στὸ ἐξωτερικὸ ἐπαναφέρουν δυναμικὰ στὸ ἐκπαιδευτικὸ τους πρόγραμμα τὰ Α.Ε. λόγω τῆς ἔντονης ζήτησης ἀπὸ πλευρᾶς μαθητῶν. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ δήλωση πρωτεύσαντος Γερμανοῦ μαθητῆ σὲ Εὐρωπαϊκὸ Διαγωνισμὸ Α.Ε., ποῦ ὀργάνωσε τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας τὸ 2008: «Μαθαίνω τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, γιατί ἔτσι κατανοῶ καλύτερα τὰ Γερμανικά».

Καὶ ἐνῶ στὸ ἐξωτερικὸ διδάσκεται ἡ διαχρονικὴ Ἑλληνικὴ, στὴν Ἑλλάδα τὶς τελευταῖες δεκαετίες ἐπικράτησαν μονομερεῖς ἀντιλήψεις. Ἡ ἰσορροπία μορφῆς καὶ περιεχομένου, ἡ προσέγγιση δηλαδὴ τῆς γλώσσας μὲ τὴν κατανόηση τῶν γραμματικῶν τύπων, τῶν συντακτικῶν δομῶν καὶ τῶν σημασιῶν τοῦ λεξιλογίου καὶ ἡ μέσω τῆς γλώσσας κατανόηση τῶν θεμάτων, τῶν ιδεῶν καὶ τῶν ἀξιῶν τοῦ κειμένου δὲν ἔχει ἐπιτευχθῆ στὴν διδακτικὴ πρακτικὴ. Κατὰ συνέπεια, οἱ νέοι μας ἀποφοιτοῦν ἀπὸ τὸ Λύκειο, χωρὶς νὰ ἔχουν συνειδητοποιήσει τὴν ἄρρηκτη σχέση μεταξὺ τῶν παλαιότερων μορφῶν τῆς γλώσσας μας καὶ τοῦ σημερινοῦ ἐπικοινωνιακοῦ μας λόγου. Ἔτσι, ἢ ἕως τὸ 1976 σαφῆς ὑπεροχὴ τῆς φορμαλιστικῆς προσεγγίσεως τῶν ἀρχαίων κειμένων ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὴν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετη τάση τῆς πλήρους ἐγκαταλείψεως τοῦ πρωτοτύπου στὸ Γυμνάσιο καὶ τὴν ἀπόλυτη ἐπικράτηση τῆς μεταφράσεως, ἡ ὁποία ἀδυνατοῦσε νὰ ἀποδώσῃ τὴν νοηματικὴ καὶ αἰσθητικὴ ἐμβέλεια τοῦ κειμένου, συχνὰ μάλιστα τὸ ἀλλοίωσε νοηματικὰ καὶ τὸ κακοποιοῦσε αἰσθητικὰ.

Οι άλλεπάλληλοι εκπαιδευτικοί πειραματισμοί από το 1976 και έξης παραγνώρισαν την έπιστημονικά και παιδαγωγικά καθιερωμένη άπαιτήση για άρμονική σύζευξη τής γλωσσικής μορφής και του νοηματικού περιεχομένου, με άποτέλεσμα ή διδασκαλία τών άρχαίων έλληνικών κειμένων, άπογυμνωμένων από τήν γλωσσική τους ένδυση, νά καταλήγη σε μάθηση ιστορικού, άφηγηματικού χαρακτήρα, χωρίς τήν έπιβεβλημένη κειμενοκεντρική προσέγγιση. Όσοι είσηγήθηκαν με αυτόν τόν άντιεπιστημονικό τρόπο τήν έκ τών πραγμάτων βέβαιη έξαφάνιση του άρχαίου λόγου από τήν Έκπαίδευση, παραγνώρισαν ότι τά κλασσικά κείμενα άποτελούν μεταφραστικά άγωνίσματα και ότι και ή καλύτερη άκόμα μετάφραση άδυνατεί νά μεταδώση δυναμικά τήν πνευματική και αίσθητική ποιότητα του πρωτοτύπου, ή όποία και μόνον αύτή προσφέρει τήν έπιζητούμενη ούσιαστική άνθρωπιστική καλλιέργεια, αλλά και συμβάλλει ούσιαστικά στον λεκτικό και νοηματικό έμπλουτισμό και στην έκφραστική σαφήνεια τής Νέας Έλληνικής. Οι «μεταρρυθμίσεις» αυτές καθιέρωσαν τήν μετάφραση ως ύποκατάστατο του πρωτοτύπου, τó πρωτότυπο όμως κείμενο παραμένει άναντικατάστατο, πρότυπο μεστότητας, ακρίβειας και κάλλους λόγου. Κάθε μετάφραση, όπως όρθά έλέχθη, δημιουργεί νόστον, άνάγκη έπιστροφής προς τó πρωτότυπο.

Τά τελευταία τριάντα περίπου χρόνια, άρχής γενομένης με τήν άντιπαιδαγωγική μεταρρύθμιση του 1976, παρατηρήθηκε μία συστηματική προσπάθεια νά άποκοπή ή Έλληνική Γλώσσα από τις ρίζες της έν όνόματι ένός κακώς έννοουμένου προοδευτισμού, ό όποίος είχε ταυτίσει τήν διδασκαλία τής διαχρονικής Έλληνικής με τήν συντήρηση. Λόγω τής στρεβλής αύτης άντιλήψεως, ή διδασκαλία τών Α.Ε. στην Δευτεροβάθμια Έκπαίδευση άντικαταστάθηκε με πιό «σύγχρονα» γνωστικά άντικείμενα, τήν Πληροφορική, τήν Κοινωνιολογία, τήν Ψυχολογία και τήν Οικονομία.

Με τὴν ὑποβάθμιση τῆς διδασκαλίας τῶν Α.Ε. ἀβασάνιστα ἐξοστρακίσθηκαν λέξεις τῆς λογίας παραδόσεως, ποὺ τὶς χρησιμοποιοεῖ αὐθόρμητα ὁ λαός μας, καὶ μαζὶ ἐξοβελίσθηκαν οἱ λόγιες φάσεις τῆς γλωσσικῆς παραδόσεως, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν καὶ τὴν ἱστορικὴ συνέχεια καὶ ἐπιβίωση τῆς γλώσσας μας. Χαρακτηριστικὴ συνέπεια τῆς ἀδιαφορίας γιὰ τὴν χρῆση τῆς Ἑλληνικῆς εἶναι ἡ ἀνεξέλεγκτη εἰσβολὴ σὲ καθημερινὴ βάση ξένων ὄρων, οἱ ὁποῖοι ἐμφανίζονται ἀπροκάλυπτα στὶς ἐπιγραφές τῶν καταστημάτων, τῶν ἐταιρειῶν, στὶς διαφημίσεις, στὸν δημοσιογραφικὸ καὶ πολιτικὸ λόγο. Καὶ ἡ ξενομανία αὐτὴ, ποὺ ἀποβαίνει γλωσσικὴ ὑποδούλωση, ἐπικρατεῖ στὴν χώρα τῆς ὁποίας ἡ γλῶσσα ὑπῆρξε θεμέλιο τῶν περισσοτέρων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ τὶς ὁποῖες ὁ F.R. Adrados, χαρακτήρισε «κρυπτοελληνικές».

Ἀπὸ τοὺς κύκλους ποὺ ὑπερθεμάτισαν τὴν κατάργηση τῶν Α.Ε. ἀπὸ τὸ πρωτότυπο, προβλήθηκαν ἰδεολογήματα ποὺ παρουσιάστηκαν ὡς δῆθεν ἐπιστημονικὲς ἀπόψεις, ἀναπτύσσοντας μίαν τεχνητὴ ἀντιπαλότητα μεταξὺ Νέας καὶ Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς. Ὑποστηρίχθηκε ἔτσι ὅτι τὰ Νέα Ἑλληνικὰ ἀποτελοῦν ἀνεξάρτητη χρονικὴ φάση τῆς γλώσσας μας καὶ οὐδεμία σχέση ἔχουν μὲ τὰ Ἀρχαία Ἑλληνικά, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ διδάσκωνται ὡς ξένη γλῶσσα μόνον στὸ Λύκειο. Εἶναι ἄτοπη καὶ ἀντιεπιστημονικὴ ἡ ἀντιπαράθεση αὐτὴ τῆς Νέας πρὸς τὴν Ἀρχαία Ἑλληνικὴ. **Ἀντιθέτως, ἐπιβάλλεται νὰ προβάλλωνται οἱ ὁμοιότητές τους καὶ νὰ προωθοῦνται ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἴδιο συστηματικὰ ὡς δύο χρονικὲς περίοδοι τῆς ἐνιαίας καὶ διαχρονικῆς μας γλώσσας στὴν Ἐκπαίδευση καὶ στὴν εὐρύτερη κοινωνία, στὸ πλαίσιο μιᾶς συνεποῦς πολιτικῆς γιὰ τὴν ὑποστήριξη καὶ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς ἀνὰ τὸν κόσμο.**

Σήμερα, μετὰ τοὺς ἀλόγιστους ἐκπαιδευτικοὺς πειραματισμοὺς τοῦ παρελθόντος, μὲ κύρια θύματά τους τὶς νεώτερες γενιές τῶν Ἑλλήνων, κάθε ἄλλο παρὰ αἰσιόδοξες εἶναι οἱ διαπιστώσεις γιὰ τὴν παρουσία τῶν Α.Ε. στὴν Ἐκπαίδευση. Ἡ συρρίκνωση τῆς διδασκαλίας τῶν παλαιότερων μορφῶν τῆς

Γλώσσας μας στην Δευτεροβάθμια Έκπαίδευση, ή απουσία συστηματικής επιμόρφωσης και έπαφής των διδασκόντων με την βιβλιογραφία, ή άτελής προετοιμασία για την σύνθετη διδασκαλία των γλωσσικών και γενικότερα των ανθρωπιστικών μαθημάτων, ανέκοψαν την ανατροφοδότηση του Πανεπιστημίου με γλωσσικά καταρτισμένους και ευρύτερα καλλιεργημένους αποφοίτους Λυκείου. Και τὸ χειρότερο απέκοψαν τις νεώτερες γενιές των Ἑλλήνων ἀπὸ τις πολιτισμικές τους ρίζες, τὴν Α.Ε. Γλῶσσα καὶ Γραμματεία, ποὺ συγκροτοῦν καὶ πάντα θὰ συγκροτοῦν τὴν πνευματικὴ καὶ πολιτισμικὴ παράδοση τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τὴν ὑποβάθμιση τῆς Α.Ε. Γλῶσσας στὴν Ἐκπαίδευση, ὀδυνηρὲς εἶναι οἱ ἐπιπτώσεις στὴν χρῆση τοῦ καθημερινοῦ ἐπικοινωνιακοῦ λόγου, γραπτοῦ καὶ προφορικοῦ: ἡ γλωσσικὴ ἔνδεια, ἡ λεκτικὴ ἀσάφεια καὶ ἀγκύλωση καὶ ὁ ἐκφραστικὸς μαρασμὸς ἐπικρατοῦν στὴν σημερινὴ μορφή τῆς Ἑλληνικῆς, μιᾶς γλῶσσας ποὺ διαχρονικὰ χαρακτηρίζεται γιὰ τὸν μοναδικὸ πλοῦτο, τὴν λεξιπλασία, τὴν πλαστικότητα καὶ τὴν σαφήνεια. Ἐπιπλέον, ὅπως ἀπέδειξαν τεκμηριωμένες ἔρευνες, ἡ ἀντιεπιστημονικὴ ἐγκατάλειψη τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας καὶ ἡ διὰ νόμου ἐπιβολὴ τοῦ πολυτονικοῦ ἀποδυνάμωσαν τὴν ἀντίληψη καὶ τὴν μνήμη, ἀλλὰ καὶ ἐξασθένησαν τὴν κριτικὴ σκέψη, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ προκαλοῦνται ἀκόμη καὶ μαθησιακὲς δυσκολίες, κυρίως δυσλεξία. Ἀντιθέτως, ἡ ἐκμάθηση τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλῶσσας ἐνεργεῖ προληπτικὰ στὴν ἐμφάνιση δυσλεξίας, ἀλλὰ καὶ θεραπευτικὰ, ὅταν αὐτὲς οἱ μαθησιακὲς δυσκολίες ἔχουν ἤδη ἐμφανισθῆ.

Παρὰ τις ἀρνητικὲς αὐτὲς ἀποτιμήσεις, ὑπάρχουν, κυρίες καὶ κύριοι, προοπτικὲς γιὰ ἀναβάθμιση καὶ οὐσιαστικὴ ἐνίσχυση τῆς γλωσσικῆς παιδείας καὶ κατὰ συνέπεια καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ἄρκει ὅλοι μας νὰ συνειδητοποιήσουμε τὴν ἀνάγκη καὶ νὰ ἐπιδιώξουμε τὴν προώθηση τοῦ μέγιστου πνευματικοῦ ἐπιτεύγματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ὕψιστου ὑπαρξιακοῦ μας ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κύριου συστατικοῦ τῆς ταυτότητας τοῦ λαοῦ μας, τῆς γλῶσσας μας.

Μετά τις εκπαιδευτικές ακρότητες του παρελθόντος απαραίτητος είναι ο έξορθολογισμός του εκπαιδευτικού προγράμματος με την ισόρροπη και ισότιμη κατανομή των ωρών εβδομαδιαίας διδασκαλίας των θετικών και θεωρητικών έπιστημών στην Δευτεροβάθμια Έκπαίδευση. Η αύξηση από το σχολικόν έτος 2005-2006 των ωρών διδασκαλίας των Α.Ε. από το πρωτότυπο στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο υπήρξε ένα θετικό βήμα που κινδύνευσε να καταποντισθῆ με την έπιχειρηθείσα τὸ 2010 ἀλλὰ εὐτυχῶς οὐδέποτε μέχρι στιγμῆς πραγματοποιηθεῖσα «μεταρρύθμιση» τοῦ λεγόμενου ΝΕΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ.

Ἡ Ἐταιρεία Ἑλλήνων Φιλολόγων (Ε.Ε.Φ.) καὶ ἡ Ἑλληνική Γλωσσική Κληρονομιά (Ε.Γ.Κ.) έπεσήμαναν εὐθύβολα τὰ ἄκρως ἀρνητικά μέτρα τῆς σχετικῆ πρόσφατης αὐτῆς «μεταρρύθμισης»: τὴν ὑποβάθμιση τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀρχαίας ἀλλὰ καὶ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσας, με τὴν κατάργηση τῆς μεταφράσεως τῶν ἀρχαίων κειμένων ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν ἀλλὰ καὶ τὴν κατάργηση τῆς συστηματικῆς διδασκαλίας τῆς Γραμματικῆς καὶ τοῦ Συντακτικοῦ. Ἐπισήμαναν τὴν κατάλυση τῆς ἔννοιας τῆς Γενικῆς Παιδείας με τὴν κατάργηση τῆς διδασκαλίας τῶν Α.Ε. ἀπὸ τὴν Θετικὴ Κατεύθυνση. Ἡ Α.Ε. Γλῶσσα καὶ Γραμματεία, δηλ. τὰ μαθήματα Πολιτισμοῦ, εἶναι ἀδήριτη ἀνάγκη νὰ διδάσκονται καὶ στοὺς μαθητῆς ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν Θετικῆς Ἐπιστῆμες, ἰδιαίτερα σήμερα σὲ μία ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἀξίες τοῦ ἑλληνοκεντρικοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἡ γνώση τῆς ιστορικῆς πορείας τῆς γλώσσας μας εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητες γιὰ κάθε Ἑλληνα πολίτη γιὰ τὴν διατήρηση τῆς ἔθνικῆς μας συνείδησης καὶ τῆς αὐθυπαρξίας μας.

Ἄς μὴν πέφτει ὅμως ὁ λίθος τοῦ ἀναθέματος μόνον στὴν Δευτεροβάθμια Ἐκπαίδευση γιὰ τὴν ὑποβάθμιση τῆς γλωσσικῆς παιδείας. Στὶς Φιλοσοφικῆς Σχολές, ἰδιαίτέρως στὰ Τμήματα Παιδαγωγικῆς καὶ Ψυχολογίας (ἢ Φιλοσοφικῶν καὶ Κοινωνικῶν Σπουδῶν), τὰ Ἀρχαία Ἑλληνικά διδάσκονται ἀπὸ ἐλάχιστα ἕως καθόλου, με ἀποτέλεσμα οἱ πτυχιούχοι τῶν Τμημάτων

αὐτῶν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἔλλειμμα ἀνθρωπιστικῆς παιδείας, ἀκόμα κι ἂν διορισθοῦν, νὰ ἀδυνατοῦν νὰ διδάξουν τὶς παλαιότερες μορφές τῆς γλώσσας μας ἢ, τέλος, μὴ γνωρίζοντας Ἀρχαία, νὰ διδάσκουν ἑλλιπῶς καὶ τὰ Νέα Ἑλληνικά.

Ἀπαραίτητη εἶναι, ὡς ἐκ τούτου, ἡ προσθήκη ὠρῶν διδασκαλίας τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσας καὶ Γραμματείας ὅπως καὶ τῆς εἰδικῆς διδακτικῆς τῶν γλωσσικῶν μαθημάτων στὰ Τμήματα αὐτὰ τῶν Πανεπιστημίων, καθὼς καὶ ἡ ἐνίσχυση τῆς γλωσσικῆς παιδείας στὰ Τμήματα Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιολογίας, ἀλλὰ καὶ στὰ ξενόγλωσσα. Στὰ τελευταῖα μὲ τὴν γνώση τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν θὰ καταδεικνύεται ἡ πρόσληψη τῆς Ἑλληνικῆς στὶς σύγχρονες εὐρωπαϊκὲς γλώσσες.

Δὲν ἀρκεῖ ὅμως ἡ ποσοτικὴ ἐνίσχυση τῆς γλωσσικῆς παιδείας. Ἀναγκαῖα εἶναι ἡ **ποιοτικὴ ἀναβάθμιση τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος**, γιὰ τὴν ὁποῖαν προαπαιτούμενα εἶναι δύο: ἡ ἐλκυστικὴ καὶ ἀποδοτικὴ διδασκαλία καὶ τὰ κατάλληλα γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν, καλογραμμένα διδακτικὰ βιβλία. Γραμματικὴ, σύνταξη καὶ λεξιλογικὴ ἀνάλυση (σημασιολογικὴ καὶ ἔτυμολογικὴ) πρέπει καὶ στὴν Δευτεροβάθμια καὶ στὴν Τριτοβάθμια Ἐκπαίδευση νὰ συγκροτοῦν ἐνότητα μαθήσεως. Ἡ ἐξέυρεση τῶν ὁμοιοτήτων τῆς Ἀρχαίας μὲ τὴν Νέα Ἑλληνικὴ καθιστᾷ τὴν γλωσσικὴ διδασκαλία ἐλκυστικότερη καὶ ἐνισχύει τὴν κριτικὴ ἐμπέδωση ἀλλὰ καὶ τὴν κατανόηση τῆς ἱστορικῆς συνέχειας τῆς Ἑλληνικῆς.

Ἐξαιρετικὰ πρόσφορη γιὰ τὴν ἀποδοτικὴ διδασκαλία τῆς διαχρονικῆς Ἑλληνικῆς εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀμφίδρομης πορείας, κατὰ τὴν μεθοδολογικὴ ἀρχὴ τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, ἀπὸ τὰ Ἀρχαία πρὸς τὰ Νέα Ἑλληνικά καὶ ἀντιστρόφως. Ὁ ἐντοπισμὸς τῶν ἐπιβιώσεων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς στὸ λεξιλόγιο, στὴ δομὴ καὶ στὸ γραμματικὸ τυπικὸ τῆς σημερινῆς Ἑλληνικῆς, τῆς καθομιλουμένης, ἀναδεικνύει καὶ τὴν σημασίαν τῆς γνώσεως τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν γιὰ τὴν ὀρθοέπεια καὶ καλλιέπεια στὴν χρῆση τοῦ

νεοελληνικού μας λόγου. Μόνον ἂν ἐπιτευχθῆ ἡ σύνδεση τοῦ παλαιότερου μὲ τὸ σημερινό, θὰ ἀναδειχθῆ καὶ ἡ πραγματικὴ ἀξία τῆς γνώσεως τῶν Α.Ε. γιὰ τὸν σημερινὸ Ἕλληνα.

Ἡ Τεχνολογία μὲ τὰ πολυμέσα συμβάλλει ἀποτελεσματικὰ στὸν ἐκσυγχρονισμό τῶν διδακτικῶν μεθόδων γιὰ τὴν προσφορότερη καὶ ἀρτιότερη ἐκμάθηση τῆς γλώσσας. Παραλλήλως, ἡ σταθερὰ ἐπιδιωκόμενη ἀπὸ ὅλους μας ἐπανάδρυση τῶν Κλασσικῶν Λυκείων ἢ τουλάχιστον τῶν Κλασσικῶν Τάξεων θὰ συμβάλει σημαντικὰ στὴν ἐνίσχυση τῆς Ἀνθρωπιστικῆς Παιδείας γιὰ ὅσους σπουδαστὲς ἐπιλέξουν τὴν Θεωρητικὴ Κατεύθυνση. Θὰ συντελέσει ἐπίσης οὐσιαστικὰ στὴν τροφοδότηση τῶν Φιλοσοφικῶν, Νομικῶν καὶ τῶν ἄλλων συναφῶν Σχολῶν μὲ γλωσσικὰ καὶ πολιτιστικὰ καλύτερα καταρτισμένους φοιτητές.

Ἡ διδακτικότητα τῶν σχολικῶν βιβλίων γιὰ τὴν γλώσσα, κατὰ πόσον δηλαδὴ εἶναι εὐληπτα στὴν προσέγγιση τῶν συντακτικῶν καὶ γραμματικῶν φαινομένων καὶ ταυτοχρόνως ἐνδιαφέροντα γιὰ τοὺς μαθητὲς ἀπὸ πλευρᾶς τρόπου γραφῆς, πρέπει νὰ ἀποτελῆ τὸ πρωταρχικὸ κριτήριό ἐπιλογῆς τους. Μὲ κάποιες μόνον θετικὲς ἐξαιρέσεις στὰ βιβλία Α. Ε. Γραμματείας τοῦ Λυκείου, ἀτυχῶς, οἱ μέχρι σήμερα δοκιμὲς στὰ διδακτικὰ ἐγχειρίδια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπῆρξαν ἀποτυχημένες. Ἰδιαιτέρως στὰ βιβλία τῶν Α.Ε. τοῦ Γυμνασίου ὁ ὄγκος τῆς διδακτέας ὕλης εἶναι ἐπαχθῆς καὶ τὸ ἐπίπεδο τῆς ὕλης βρίσκεται σὲ πλήρη δυσαρμονία μὲ τὴν γλωσσικὴ ὑποδομὴ τῶν μαθητῶν. Οἱ διδακτικὲς προτάσεις μας γιὰ τὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσας συγκεφαλαιώνονται στὰ ἑξῆς:

Τὰ πρὸς ἐπιλογήν κείμενα πρέπει νὰ παρουσιάζουν κλιμακούμενη δυσκολία καὶ νὰ μὴν ἔχουν τὸν ὑπερβολικὸ φόρτο τῶν σημερινῶν ἐγχειριδίων τοῦ Γυμνασίου, ποὺ ἀποτέλεσμα ἔχει τὴν ἀρνητικὴ στάση ἀρκετῶν μαθητῶν πρὸς τὰ Ἀρχαία Ἑλληνικά.

Τὰ διδασκόμενα συντακτικὰ καὶ γραμματικὰ φαινόμενα πρέπει νὰ ἀντιστοιχοῦν καὶ νὰ ἀντλοῦνται ἀπὸ τὰ διδασκόμενα κείμενα γιὰ τὴν καλύτερη ἐμπέδωση τῆς δομῆς καὶ τοῦ τυπικοῦ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, τὴν κριτικὴ μάθηση καὶ τὴν ἀποφυγὴ τῆς ἀποστήθισης.

Ἡ συστηματικὴ ἐπιμόρφωση, ἡ διὰ βίου ἐκπαίδευση τῶν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν εἶναι ἀναγκαία γιὰ τὴν σύγχρονη, ἐνημερωμένη καὶ ἀποδοτικὴ διδασκαλία τῆς Γλώσσας καὶ τῆς Λογοτεχνίας. Ἡ ἐπανάδρυση τοῦ Διδασκαλείου Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, ἑνὸς θεσμοῦ ποὺ ἀπέδωσε τὰ μέγιστα στὸ παρελθόν, θὰ συνέβαλε σημαντικὰ στὴν ἐπίτευξη τοῦ στόχου αὐτοῦ.

Πάνω ἀπ' ὅλα ὅμως, ἀπαραίτητος εἶναι ὁ ζήλος τοῦ φιλόλογου, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀφοσίωσή του στὸ ἀνθρωποπλαστικὸ λειτούργημα καὶ στὴν πολιτιστικὴ ἀποστολή του. Ἡ ποιοτικὴ, ἡ ἐλκυστικὴ του διδασκαλία θὰ ὀδηγήσει τοὺς νέους νὰ ἀντλήσουν ἀπὸ τὰ ζεῖδωρα νάματα τῆς Ἀνθρωπιστικῆς Παιδείας καὶ νὰ κατανοήσουν τὴν σημασία της γιὰ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο, γιὰ τὸν νεοελληνικὸ ἀλλὰ καὶ τὸν παγκόσμιο πολιτισμό.

Συγκεφαλαιώνοντας: **Ἐνίσχυση τῶν ὠρῶν διδασκαλίας, καλὰ διδακτικὰ βιβλία, ἐλκυστικὴ διδασκαλία συνιστοῦν τὸ ἀποτελεσματικὸ τρίπτυχο γιὰ τὴν ἀναβάθμιση τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσας καὶ Γραμματείας στὴν ἐκπαίδευση τῆς χώρας μας.** Ὀφείλουμε ὅσοι ἐντρυφοῦμε στὰ διαχρονικὰ κείμενα τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας νὰ πείσουμε μὲ τὴν διδασκαλία μας τὶς νεώτερες γενιές ὅτι ἀξίζει νὰ μελετήσουν (μαζὶ μὲ τὰ Μαθηματικὰ καὶ τὴν Πληροφορικὴ) τὴν Α.Ε. Γλῶσσα καὶ τὴν Λογοτεχνία, γιὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν καλλιέργεια καὶ τὴν ἀνθρωπιὰ ποὺ προσφέρει ὁ ἀθάνατος λόγος τῶν στοχαστῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Παραφράζοντας τὶς τρεῖς ἀρχές τῆς Ρητορικῆς κατὰ τὸν Κικέρωνα, οἱ διδάσκοντες ὀφείλουμε νὰ **πείσουμε**, νὰ **συγκινήσουμε** καὶ νὰ **κερδίσουμε** τὸ ἀκροατήριό μας, τοὺς μαθητὲς καὶ τοὺς φοιτητὲς μας γιὰ τὴν οὐσιαστικὴ ἀξία τῆς ἐνιαίας καὶ διαχρονικῆς

Ἑλληνικῆς Γλώσσας καὶ Γραμματείας. Δὲν ὑπάρχουν περιθώρια γιὰ ἄλλους πειραματισμοὺς καὶ ὀπισθοδρομήσεις.

Ἡ ἀναβάθμιση τῆς κλασσικῆς παιδείας δὲν ἀποβλέπει μόνο στὴν ἐπιζητούμενη ἀρχαιογνωσία καὶ στὴν ἀρχαιογλωσσία. Δὲν μαθαίνουμε Ἀρχαία Ἑλληνικά γιὰ νὰ τὰ μιᾶμε. Κύριος στόχος εἶναι μέσω τῆς Κλασσικῆς Παιδείας νὰ ἀναπτυχθεῖ ἡ ὀρθολογικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ σκέψη καὶ δράση σὲ μίαν ἐποχὴ παγκοσμιοποίησης, ποὺ τείνει νὰ ἐξαφανίσῃ τὶς πολιτισμικὲς καταβολὲς τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν.

Ἡ προσέγγιση τῆς Κλασσικῆς Παιδείας σήμερα πρέπει κατ' οὐσίαν νὰ στοχεύει:

1. Στὴν, μέσω τῆς ὀλοκληρωμένης ἐκμάθησης τῆς γλώσσας, οὐσιαστικὴ κατανόηση τῶν ἰδεῶν καὶ ἀξιῶν τῶν κειμένων.
2. Στὴν ἀνάδειξη τῆς ἀξίας τῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν γιὰ τὸν σημερινὸ κόσμον μὲ τὴν κατάδειξη προσλήψεως τῆς Ἑλληνορωμαϊκῆς ἀρχαιότητος ὡς γενέτειρας τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ.
3. Στὴν προβολὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσας ὡς πηγῆς τῶν κύριων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν.
4. Στὴν μέσω τῆς γλώσσας σύνδεση ἰδεῶν, ἀξιῶν καὶ μηνυμάτων τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ μὲ τὴν σύγχρονη ἑλληνικὴ καὶ τὴν παγκόσμια πραγματικότητα.

Πολλὲς εἶναι οἱ εὐεργετικὲς ἐπιδράσεις στὴν ἐξέλιξη τῆς γλώσσας μας, ἀλλὰ καὶ στὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῶν νέων μας, ἀπὸ τὴν ὀρθὴ διδασκαλία τῆς Α.Ε. στὴν Ἑκπαίδευση: Ἐνίσχυση τῆς κριτικῆς γνώσης, τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς παραγωγικῆς σκέψης, καλύτερη χρῆση τοῦ προφορικοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ λόγου, ἐμπλουτισμὸς τοῦ λεξιλογίου, ἐκφραστικὴ σαφήνεια καὶ διαύγεια, καλλιέργεια τοῦ λόγου ὑπὸ τὴν δισημία του, ὡς λογικῆς σκέψης καὶ γλώσσας, κατανόηση τῆς ἐξελικτικῆς συνέχειας τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας

ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὡς σήμερα· διότι οἱ ρίζες τῆς γλώσσας μας ὅπως καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας σηματοδοτοῦν τὴν ἐθνική μας ταυτότητα.

Γλῶσσα καὶ **Παιδεία** συνιστοῦν τὰ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ ἐρεῖσματα τοῦ σύγχρονου κόσμου. Καὶ ἡ Ἀνθρωπιστικὴ Παιδεία εἶναι ἡ θετικὴ δύναμη ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ σήμερα, σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο, τὴν πολιτιστικὴ παρουσία τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἄς ἐνώσουμε τὶς δυνάμεις μας γιὰ νὰ δώσουμε στὴν Ἑλληνικὴ Γλῶσσα καὶ στὴν Ἑλληνικὴ Παιδεία τὴν θέση ποὺ τοὺς ἀξίζει. Εἶναι ὕψιστο καθήκον καὶ ὑπόθεση ὅλων μας.